

2019-03-15

Till sara.frankl@scb.se och
Basharmal.MohammadNabi@scb.se

Synpunkter på nationella indikatorer för statistisk i uppföljning av Agenda 2030

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 41 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla.

Omöjliga förutsättningar att bidra till arbetet

Den 12 mars kom det till vår kännedom att civilsamhället via Concorde fått inbjudan från Viveka Palm på SCB den 28 februari att lämna synpunkter till SCB på nationella indikatorer för genomförande av Agenda 2030. Sista datum för synpunkter är 15 mars. Det finns ingen chans för oss att med den korta framförhållningen bidra på det sätt som vi och SCB önskar. Vi påminner om artikel 4.3 i Funktionsrättskonventionen och den allmänna kommentar 7 som förtydligar statens åtagande.

Funktionsrätt Sverige har sedan lanseringen av Agenda 2030 försökt att bli aktivt involverade i det nationella genomförandet i Sverige. Först genom förfrågan att ingå i delegationen för Agenda 2030. Vi har också fått avslag på begäran om uppvaktning av de ministrar som har haft ansvar sedan Kristina Persson och senast 2019 av statsminister och vice statsminister. Vi var tidigt i kontakt med SCB, statssekreterare både på UD och socialdepartementet kring utvecklingen av indikatorer med koppling till personer med funktionsnedsättning (och konventionen) som pågått och pågår internationellt. I början av arbetet i delegationen för Agenda 2030 fanns en diskussion om att civilsamhället skulle inkluderas i utvecklingen av indikatorer, men det har inte hänt.

Redan 2014 riktade FN skarp kritik till Sverige för brister när det gäller olikhet över landet och avsaknad av indikatorer för uppföljning av hela konventionen. SCB har lämnat en rapport till regeringen som svar på ett uppdrag om att ta fram indikatorer för mänskliga rättigheter där de hänvisar till en rapport från Handisam 2009. Styretredningen för funktionshinderpolitiken som kopplar till mänskliga rättigheter och Agenda 2030 är i slutskedet av sitt arbete och ska lämna betänkandet till regeringen den 30 april 2019. Samordning av processer saknas helt.

Synpunkter på förslagen till indikatorer

På grund av den korta tiden kan vi bara lämna övergripande synpunkter och starkt rekommendera bättre samordning av parallella processer, samt se till att vi som representerar människor som riskerar att "lämnas utanför" involvera aktivt i processerna, vilket vi har lyft återkommande. Se även relevanta delar med källor i vårt inspel till FNⁱ om rättigheter för personer med funktionsnedsättningⁱⁱ, arbetet inom EUⁱⁱⁱ och FN samt det internationella arbetet med indikatorer som samordnas av International Disability Alliance^{iv}.

Vi noterar att nationella indikatorer som rör mål med fokus på miljömässig hållbarhet är mer utvecklade. Vi hade kunnat bidra till dem eftersom vi anser att hållbar utveckling omfattar alla tre dimensioner, men ser att det saknas så många indikatorer inom andra området att det måste prioriteras. Alla hade sparat tid om arbetet hade skett i form av samskapande mellan olika intressenter inom akademi, offentlig, privat och röstbärande organisationer i civilsamhället.

Mål 1 Fattigdom

Det ska finnas indikatorer som fångar risk för fattigdom för personer med funktionsnedsättning.

Funktionsrättskonventionen artikel 28

1.3 och 1.4 Indikator behövs - personer med funktionsnedsättning hamnar i en fattigdomsfälla mellan olika system i kläm och blir beroende av försörjningsstöd som inte räcker till och i praktiken inskränks äganderätt (t ex arv osv). Eurostat, SCB, MFD och forskare som Rune Halvorsen och Bert Danermark har lyft den negativa trenden med ökad risk för fattigdom för personer med funktionsnedsättning i Sverige. Vi har lyft detta med MFD och SCB, och bland annat fått besked att nästa uppföljning som Eurostat ska göra i mars inte kommer att vara jämförbar pga ändrad definition av funktionsnedsättning. Forskarna lyfter även att budgeten för som rör stöd till personer med funktionsnedsättning har minskat. Det är en indikator som också finns hos Eurostat /SCB. Se inspel och källor som rör artikel 28, fångad i fattigdom.

Mål 3 Hälsa

Det ska finnas indikatorer som fångar risk för sämre hälsa och rättigheter till vård på lika villkor för personer med funktionsnedsättning

Funktionsrättskonventionen artikel 25, 26 och 30 samt till exempel 10-15 som rör tvångsvård och psykisk ohälsa i olika åldrar.

Indikator 3.1.1 - Maternity mortality ratio bör även kompletteras med ett index som anger förekomsten av allvarliga vårdskador och komplikationer under förlossning. Inte minst är detta relevant för kvinnor

som har någon form av sjukdom eller funktionsnedsättning som innebär ökad risk vid förlossning, som till exempel blödarsjuka.

3.1.3 och 3.1.4 (n) finns många rapporter från Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen om ojämlik hälsa och tillgång till vård. Psykisk ohälsa hos unga ökar och i vissa grupper ökar dödlighet i vissa sjukdomar. Kan därför behövas särskilda metoder för att få en tydlig bild av problem för att kunna sätta in och utvärdera effekter av insatser.

3.1.3 – Förväntad medellivslängd bör också presenteras uppdelat på olika funktionsnedsättningar. Bland annat vet vi att personer med psykisk ohälsa har kortare förväntad livslängd, huvudsakligen på grund av somatisk ohälsa.

3.4.1 – Dödstalen för dessa sjukdomar bör också presenteras uppdelade på olika grupper, bland annat personer med olika funktionsnedsättningar. Vi vet redan att personer inom LSS och med psykisk ohälsa har högre dödlighet i dessa sjukdomar.

3.4.2 – förekomsten av suicid bör presenteras uppdelat på olika grupper, bland annat personer med olika funktionsnedsättningar, då risken varierar stort i olika grupper. Behöver utvecklas med organisationer som företräder personer med psykisk ohälsa gäller även:

3.4.3 (n) buller

3.4.4 (n) psykisk ohälsa Viktigt att även grupper som kan ha svårt att svara på enkäter synliggörs, till exempel personer med kommunikationssvårigheter, intellektuell funktionsnedsättning, hemlöshet osv.

3.4.5 (n) barn Väldigt viktigt att det framkommer om vissa grupper är särskilt svårt drabbade. Det kan handla om barn med funktionsnedsättning, till exempel NPF-diagnos, barn med syskon som har funktionsnedsättning eller barn vars föräldrar har en funktionsnedsättning. Vi vet att många familjer mår väldigt dåligt på grund av neddragningar inom LSS och svårigheter för skolan att kunna ta emot barn med NPF-diagnos, vilket leder utmattningsdepression för de vuxna. Sannolikt påverkas även barnen.

NYTT Viktigt är också att kvaliteten på den psykiska vården synliggörs, till exempel hur väl man uppfyller FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, artikel 14 och 15 om frihet och rätt att inte utsättas för tortyr eller grym behandling.

Det kan finnas behov av att utveckla ny indikator som rör ohälsa i relation till luft och ventilation med Astma- och allergiförbundet.

3.6 trafiksäkerhet stämmas av med Personskadeförbundet RTP

3.7 SRHR stämma av med RFSU och oss se rapport till FN

Indikator 3.5.2 – Vi vet från Folkhälsomyndighetens kartläggning att personer med funktionsnedsättning brukar alkohol i högre utsträckning

än andra. Viktigt att vidare undersöka detta för att kunna sätta in stöd på rätt ställe.

Indikator 3.7.1 – bör kompletteras med indikatorer över hur väl personer med funktionsnedsättning och kroniska sjukdomars sexuella och reproduktiva rättigheter och hälsa tillgodoses. Det finns dock väldigt många potentiella indikatorer. Två exempel på möjliga indikatorer är kunskap kring sex och samlevnad i skolan, inklusive särskolan, och information och kunskap kring sex och samlevnad för personer som har en funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom som påverkar samlivet.

Indikator 3.8.3 – Mycket viktig indikator. Inte minst är det viktigt att se hur vanligt detta är i gruppen med psykisk ohälsa, intellektuell funktionsnedsättning samt personer vars enda inkomstkälla är sjukersättning eller sjukpenning.

Indikator 3.a.1 – Denna bör delas upp i olika grupper, till exempel olika funktionsnedsättningar, då vi vet från Folkhälsomyndighetens kartläggning att personer med funktionsnedsättning röker mer än andra.

Mål 4 utbildning

Fler indikatorer behöver utvecklas för rätten till kvalitativ och likvärdig utbildning för barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning

Funktionsrättskonventionen artikel 24 och allmän kommentar 4.

4.1.1 Vissa av våra medlemsförbund beskriver att nästan hälften av barnen stannar hemma från skolan på grund av bristande stöd, stigma och psykisk ohälsa. Indikatorer behöver utvecklas för att fånga upp andelen unga som har ofrivillig frånvaro och därmed inte deltar i undervisning. De indikatorerna behöver tydliggöra vilka olika funktionsnedsättningar som förekommer. Elever i särskolan på grundskolenivå får inga slutbetyg som ger behörighet till de allmänna programmen på gymnasienivå. Elever i särgymnasium får inga slutbetyg som ger behörighet till högre utbildning. Indikatorer behöver utvecklas för elever i särskola och särgymnasium.

4.1.2(N) Indikatorer behöver utvecklas som tydliggör situationen för elever med funktionsnedsättning.

4.2.1 Redan i förskolan kan pedagoger ofta identifiera barn med behov av särskilt stöd. Indikatorer behöver utvecklas för att säkerställa att alla barn får de stödinsatser de behöver under fortsatt skolgång för att säkerställa rätten till utbildning. Detsamma gäller

4.2.2 och 4.3.2

4.4.2 (N) Övergången från skola till arbete fungerar dåligt för personer med funktionsnedsättning. Många får inte del av arbetsförberedande insatser under skoltiden och fångas heller inte upp av arbetsförmedlingen. Genom aktivitetsersättning kan unga få sin försörjning, men risken för

inlåsning är stor. Indikatorer behöver utvecklas för att följa upp de unga med funktionsnedsättning som avslutar sin skolgång. Tillgången till stöd behöver följas på individnivå.

4.4.3(N) Indikatorer behöver utvecklas som tydliggör situationen för elever med funktionsnedsättning.

4.7.1 Kunskapen behöver omfatta även Funktionsrättskonventionen CRPD.

NYTT förslag till nationella indikatorer som rör kunskap om olika konventioner utifrån krav från FN på ökad kunskap och Uppsala universitets rapport om bristande användning av fördragskonform tolkning i domstolar och myndigheter (Även koppling mål 16)

4.a.2 (N) MUCF:s kartläggning av unga med funktionsnedsättning indikerar allvarliga kränkningar Indikatorer behöver utvecklas som tydliggör situationen för elever med funktionsnedsättning

4.c.1 Lärar- och rektorsutbildningar omfattar inte kunskap om olika funktionsnedsättningar i tillräcklig utsträckning. Indikatorer behöver utvecklas för att kunna följa tillgången till funktionsrättskunskap inom lärar- och rektorsutbildningarna.

Mål 8 Arbeta

Indikatorer för arbete och inkomst behöver omfatta funktionsnedsättning och inkluderas i generella arbetsmarknadsstatistiken på liknande sätt som idag görs gällande kön, ålder, utländsk bakgrund.

Funktionsrättskonventionen artikel 27

8.5.1, 8.5.2 och 8.6.1 inkludera funktionsnedsättning.

Nya indikatorer för anställning inom offentlig sektor med intersektionellt perspektiv inklusive personer med funktionsnedsättning kan behöva utvecklas.

8.8.1 De personer som tillhör LSS personkrets och är berättigade insatsen Daglig verksamhet, omfattas inte av det skydd som gäller på arbetsmarknaden. Finns ingen kunskap om arbetsskador.

8.10. I Sverige har vi haft en snabb utveckling av digitalisering av bank- och betalningstjänster, med ett krympande utrymme för kontanthantering som följd. För personer med funktionsnedsättning innebär de digitala tjänsterna risk för utestängning och minskat oberoende. Utveckla indikatorer för att säkerställa alla människors tillgång till banktjänster

8.10.1 En indikator för tillgängliga bankomater (koppling till jurisprudence i funktionsrättskommittén och kommande EU-direktiv)

Mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Flera nationella indikatorer behöver utvecklas

Funktionsrättskonventionen artikel 4, 5, 9 m fl

9.1.1 Fokus på "affordable och equitable access" för boende kan vara relevant utifrån säkerhetsaspekter som rör personer med funktionsnedsättning som bor i glesbygd. Hur är HVB-hem och särskilda boenden placerade?

9.1.2 Behövs kvantitet och kvalitetsindikatorer för tillgång till transporter, inklusive färdtjänst, är avgörande för personer med funktionsnedsättning i synnerhet i glesbygd.

9.1.3 (n) Behöver utvecklas för personer med funktionsnedsättning tillsammans med relevanta indikatorer under mål 11.

9.2 och 9.3 Förutsätter såväl tillgängliga arbetsplatser och att universal design integreras i produktionen. Bör stämmas av med vissa internationella aktörer till exempel ILO och eventuellt indikatorer som rör hållbarhetsredovisningar etc

HELT NYTT 9.5 Vi skulle vilja bidra till utveckling av nya indikatorer som fångar in diskussionen kring ny teknologi (inklusive maskininlärning och AI) som rör diskriminering och etik som ligger lite utanför men skulle behöva fångas in. För detta krävs ett samarbete mellan flera intressenter. 9 c rör utvecklingsländer, men indikatorer finns säkert även för Sverige via undersökningar som Internet och svenskarna, med PTS tilläggsundersökningar som rör personer med funktionsnedsättning.

Mål 10 Ökad jämlikhet

Flera nationella indikatorer behöver utvecklas

Funktionsrättskonventionen artikel 5, 19, 20, 28, 29 m fl

10.1 Indikator behövs som fånga att utgifter ökar medan inkomster står stilla för personer med vissa funktionsnedsättningar. FUB gör till exempel återkommande rapporter som rör personer med utvecklingsstörning som bor i särskilda boenden där hyror ökar. Socialstyrelsen och organisationer.

10.2.1 Indikator behövs med hänsyn till funktionsnedsättning, stämmas av med indikatorer för mål 1

10.2.2 (n) Viktig utveckla på rätt sätt hur personer med funktionsnedsättning involveras. MFD:s webpanel Rivkraft består av väldigt motiverade personer som inte är representativa. Krävs samarbete med organisationer för att utveckla indikatorer som speglar verklighet.

10.3.1 Anmäld diskriminering behöver stämmas av mot mål 16 i synnerhet 16.b.1 Väldigt få ärenden anmäls, i synnerhet stora mörkertal för personer med funktionsnedsättning. I till exempel Storbritannien har deras motsvarighet till DO gjort särskilda undersökningar för att sätta ljus på det som br

Mål 11 Hållbara och inkluderande städer Mia

Flera nationella indikatorer som omfattar tillgänglighet och personer med funktionsnedsättning behöver tas fram, även med koppling till lagstiftning.

Funktionsrättskonventionen artikel 5, 9, 11, 19, 20

11.1 Behövs indikator om tillgång till bostäder för personer med funktionsnedsättning finns data via Boverkets bostadsmarknadsenkät.

11.2 Behov av flera indikatorer som rör tillgänglighet. Samarbete tycks vara på gång, men involvera oss som representerar människor som inte ens kan resa alls i arbetet.

11.3.2 Behov av bland annat nationella indikatorer för uppföljning av enkelt avhjälpna hinder och tillsyn av tillgänglighet till nybyggnationer. Behov av indikator om institutionsboenden eller liknande för nyanlända, olika åldrar och funktionsnedsättning (tecken på ökning).

11.6 finns många nationella indikatorer, stämma av med Astma och allergi om behov av fler indikatorer.

11.7 Behov av indikatorer för tillgänglighet kan finnas koppling till delar av enkelt avhjälpna badplatser etc Stäm av med förbund

11.7.2 Se kommentarer om mörkertal mm under mål 16.

11 a 2 (n) Utveckla koppling till tillgänglighet och Universell utformning kopplat till översiktsplaner.

11 b 1 och 2 Behövs koppling till att planer för nödsituationer omfattar tillgänglighet och personer med funktionsnedsättning, till exempel när det gäller utbildning av räddningspersonal, och tillgänglig kriskommunikation.

Mål 12.7 Hållbar upphandling

Det ska finnas en indikator för krav på tillgänglighet (såväl internationellt som) nationellt.

Funktionsrättskonventionen artikel 9, allmän kommentar 2 rekommendation till Sverige från 2014 om upphandling

Ett problem internationellt är att hållbar upphandling länge varit synonymt med grön upphandling och hanteras av UNEP, medan europeisk offentlig upphandling omfattar skall-krav på tillgänglighet i artikel 42 i direktivet samt att ISO 20400 tar ett bredare grepp och kopplar till mänskliga rättigheter och ISO 26000 socialt ansvarstagande, men uppföljning har inte hunnit med. I Sverige saknas statistik trots rekommendation från FN. MFD (tidigare Handisam och HO) har ställt frågor till statliga myndigheter och kommuner om krav på tillgänglighet. När det gäller miljömässig upphandling finns rapporter om data kopplat till avtal om upphandling bättre än krav i specifikationer. Skulle tillgänglighetsmarkör i databaser för avrop i ramavtal samt även i databaser som TED på EU-nivå. Samordning även med statistik som rör miljömässiga krav.

Mål 16 Fredliga och inkluderande samhällen

Flera nationella indikatorer som omfattar personer med funktionsnedsättning i synnerhet gällande rättssäkerhet, våld och inflytande behöver utvecklas med organisationer och forskare.

Funktionsrättskonventionen artikel 5 12, 13, 16 21 29 men även 8, 9, 11, 14-15, 17-23, 30 och 31

16.1.5 (n) räcker inte. Området är så stort och omfattande att det skulle behövas ett särskilt projekt kring mål 16 för att förstärka statistiken. Brottsofferjouren har arbetat med projekt kring personer med funktionsnedsättning och uppger stora mörkertal. Flera rapporter från MFD, BO och Socialstyrelsen lyfter våld mot kvinnor och barn med funktionsnedsättning.

16.2 Brottsoffermyndigheten har slutat finansiera forskning av Katrin Lainpelto som handlar om fördomar i rättsväsendet mot barn med funktionsnedsättning som utsätts för sexualbrott etc

16.3 Behövs indikatorer för tillgång till rättsväsendet, eventuellt mäta hur många som har tillgång till rättsligt ombud i förvaltningsärenden Jfr Sebastian Wejedal avhandling.

16.6 Data för personer med funktionsnedsättning, SOM-institutet brukar inte ha med det. OBS metoder för att nå befolkning med störst behov av stöd. Fråga om inflytande i enlighet med funktionsrättskonventionen artikel 4.3 Nationella indikatorer kan baseras på genomförda beslut i kommuner Jfr Riksrevisionens granskning, resultat av överklaganden samt uppföljning av lagstiftning.

16.7 Nationell indikator kopplat till tillgängliga vallokaler - MFD har gjort stickprovsundersökningar, skulle behöva kopplas till möjlighet att klaga och uppföljning av dessa.

16.10.2 Utmaningar med tillgång till tillgänglig information och kommunikation för personer med funktionsnedsättning som är direkt kopplat till yttrandefrihet och politisk delaktighet, även kopplad till webbaserad information som utreds stegvis i utredningar som rör YGL/TF. Möjlig indikator att följa klagomål kring webbtillgänglighet 16 a 1 Möjligen fördjupa nationellt inför eventuellt inrättande av NHRI. 16 b 1 Diskrimineringsstatistik som rör anmälningar är inte tillräckligt eftersom många slutat anmäla pga att inget händer med anmälningar. Vi skulle vilja se fördjupade indikatorer kring hur många anmälningar som tas till domstol, respektive leder till ersättning för diskriminering Behöver utvecklas indikatorer kopplade till hatbrott för alla diskrimineringsgrunder.

Internationellt skulle man önska en indikator för om lagstiftning mot hatbrott och trakasserier täcker alla diskrimineringsgrunder.

Mål 17 Genomförande och globalt partnerskap

Ta fram indikator som rör stöd till civilsamhället i utvecklingsländer, särskilt röstbärande organisationer för personer med funktionsnedsättning, för att genomföra agenda 2030.

Funktionsrättskonventionen bl a artikel 32 och 33

Sverige har fått positiv återkoppling från FN:s övervakningskommitté för Funktionsrättskonventionen när det gäller artikel 32 internationellt samarbete för tvåspårsstrategi (twin track). Det vore bra att kunna följa upp eventuellt samband med att öka förutsättningarna för att ingen ska lämnas utanför i genomförandet av agendan.

ⁱ Stor betoning på data och resultat. I slutkommentarer finns många källor som vi nämner <http://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2018/04/Inspel-till-fr%C3%A5gelista-till-FN-2018.pdf>

ⁱⁱ Se till exempel beskrivning om utmaningar med data och att synka funktionsrättskonventionen och globala målen http://www.un.org/disabilities/documents/desa/operationalizing_2030_agenda.pdf
Även i Europa har Fundamental Rights Agency lyft problem redan 2017 <https://fra.europa.eu/en/news/2017/sustainable-development-goals-and-crpd-role-disabled-persons-organisations-and-nhris>

ⁱⁱⁱ EDF:s rapport från 2018 ger en överblick av indikatorer med koppling till personer med funktionsnedsättning och beskriver arbetet inom FN http://www.edf-feph.org/sites/default/files/edf_-_sdgs_human_rights_report_final_accessible.pdf

^{iv} Vi har kontakter med såväl European Disability Forum och International Disability Alliance som samarbetar med FN och andra organ kring att synka indikatorer för uppföljning av de globala målen och konventionen. Se även <http://www.internationaldisabilityalliance.org/content/disability-data-advocacy-working-group>

^v Finns troligen fler källor men till exempel https://www.unglobalcompact.org/docs/publications/Accessible_Disabilities_Guide.pdf